

List opatření

Základní charakteristiky opatření

ID opatření	CZE31200003
Název opatření v plánu povodí	Obnova přirozených koryt vodních toků
Číslo opatření v kapitole plánu povodí	003
Podkapitola v kapitole V.1 NPP	12
Dílčí povodí	CZE
Typ opatření	Základní
Podtyp opatření	
Typ listu opatření*	C
Vliv 1	Fyzické změny – podélné úpravy vodních toků
Vliv 2	Přehrady, překážky a plavební komory
Klíčový typ opatření 1	Zlepšení podélné kontinuity (např. vytvoření kanálů pro ryby, demolice starých hrází).
Klíčový typ opatření 2	Zlepšení hydromorfologických podmínek vodních útvarů jiných než podélné kontinuity (např. obnova řek, zlepšení pobřežních oblastí, odstranění pevných břehů, opětovné spojení řek s údolními nivami, zlepšení hydromorfologických podmínek brakických a pobřežních vod atd.).
Jiný klíčový typ (specifikace)	
Ukazatel a stav vodního útvaru 1	
Ukazatel a stav vodního útvaru 2	Hydromorfologie: morfologické podmínky, ekologický stav/potenciál
Efekt na chráněnou oblast 1	
Efekt na chráněnou oblast 2	
Efekt na chráněnou oblast 3	

Parametry opatření

Popis současného stavu

V naší krajině byly v minulosti soustavně prováděny technické úpravy koryt vodních toků. Dělo se tak v zájmu získávání zemědělských ploch, kvůli těžbě nerostných surovin, rozšiřování zastavitelných ploch a jejich protipovodňové ochraně, případně pro energetické využití nebo pro splavnění vodních toků. Původní přirozená koryta s vysokou variabilitou trasy i hloubek byla při úpravách nahrazována většinou koryty napřímenými, lichoběžníkového tvaru s podstatně kratší trasou a větší průtočnou kapacitou. Celkovým zkrácením trasy koryta vodního toku došlo ke zvýšení spádu, který byl zmírněn příčnými stupni různé výšky, případně jezy, které zároveň umožňovaly odběry vody z toku k různým účelům i energetické využití spádu. Takto upravené vodní toky způsobují:

- soustředování a zrychlování zejména povodňových odtoků z krajiny, omezování rozlivů povodní v nivách,
- nadbytečné odvodňování krajiny, které se může negativně projevovat v dobách sucha,
- ztrátu prostorového rozsahu koryt vodních toků a ztrátu jejich členitosti, což se v důsledku projevuje ztrátou ekologických a krajinných funkcí vodních toků,
- zhoršení samočisticí schopnosti vodních toků,
- zhoršení migrační prostupnosti pro ryby i další živočichy vázané na vodní biotopy.

V návaznosti na Rámcovou směrnici o vodách stanovuje § 23a vodního zákona cíle ochrany vod jako složky životního prostředí ve smyslu zajištění ochrany, zlepšení stavu a obnovy všech vodních útvarů. Dle § 47 odst. 2 písm. f) a h) vodního zákona je povinností správců vodních toků oznamovat příslušnému vodoprávnímu úřadu závažné závady, které zjistí ve vodním toku a jeho korytě, způsobené přírodními nebo jinými vlivy; současně navrhopvat opatření k nápravě, obnovovat přirozená koryta vodních toků, zejména ve zvlášť chráněných územích a v územních systémech ekologické stability a dále navrhopvat opatření k nápravě zásahů způsobených lidskou činností vedoucí k obnovení přirozených koryt vodních toků.

Jedním z typů nápravných opatření jsou revitalizace vodních toků. Revitalizaci, obnovu přirozeného koryta vodního toku je možné provést v současné trase vodního koryta (pokud je vyhovující), původní historické trase koryta (pokud je známá a reálná), nebo v jiné morfologicky vhodně navržené trase. Revitalizace jsou ve smyslu vodního zákona stavby budované za účelem nápravy zásahů způsobených lidskou činností vedoucí k obnovení přirozeného koryta. Je-li výsledkem

revitalizace přirozené koryto dle definice § 44 odst. 2 vodního zákona, je vhodné následně počítat s přirozenou korytotvornou činností řeky. Stavby revitalizací vyžadují stavební povolení. Dosavadní zkušenosti ukazují, že revitalizace vodních toků přináší žádoucí zlepšení stavu vodních toků a niv, mohou se však reálně dotknout nanejvýš několika desítek kilometrů koryt ročně, což je, vzhledem k mnoha tisícům kilometrů nevhodně upravených koryt, jen velmi malá část. Důvodem je především často nemožné majetkoprávní vypořádání potřebných pozemků a dále finanční náročnost realizace revitalizací a organizační náročnost přípravy revitalizací.

Vhodným přístupem, který je potřeba uplatňovat spolu se zmíněnými revitalizacemi, je podpora samovolného vývoje koryt vodních toků, tzv. renaturace, které mohou přinést plošně významnější pozitivní výsledky. V technicky upravených korytech vodních toků probíhají zpravidla samovolné přírodní procesy zapříčiňující rozpad opevnění, vymílání, zanášení a zarůstání. Vliv technických úprav koryt se takto pozvolna v čase stírá s minimem negativních dopadů na stávající ekosystémy. Renaturace mohou ve významném rozsahu zlepšit ekologický a hydromorfologický stav i migrační prostupnost vodních toků.

Samovolná obnova přirozeného koryta vodního toku je žádoucí zejména v úsecích ve volné krajině, kde je vhodné tyto přirozené procesy podporovat. Vždy je nutné posoudit výběr vhodné lokality tak, aby k omezení průtočného profilu koryta způsobené jeho renaturací nedocházelo v místech, kde je to nežádoucí (z hlediska protipovodňové ochrany, sedimentace NL odtékajících z ČOV v souladu s rozhodnutím apod.). Renaturace jako soubor přírodních dějů probíhají nezávisle na vodoprávním stavu. V určité fázi ovšem dospívají k administrativně významnému momentu zániku nebo zrušení vodoprávní existence technické úpravy jako vodního díla (§ 15 odst. 1, 8, 9 a 12 vodního zákona), čímž daný úsek vodoprávně přechází do režimu vodního toku s korytem přirozeným. Dalším vhodným nástrojem je rozhodnutí vodoprávního úřadu v pochybnostech, zda se jedná o přirozené koryto vodního toku (§ 44 odst. 3 vodního zákona), nebo prohlášení (rozhodnutí) o neexistenci vodního díla (§ 55 odst. 4 vodního zákona). Renaturační procesy v korytech je také vhodné iniciovat např. využitím morfologického potenciálu povodňových změn, rozvolňováním koryt střídavými výsadbami dřevin (podél technicky upraveného koryta, resp. přímo v něm, dobře použitelné zejména na neopevněných melioračních kanálech), vkládáním štěrkových záhozů, kamenů, dřevní hmoty k ochraně určitých pasáží břehů před vymíláním vodou nebo naopak k usměrnění proudění tak, aby modifikovalo tvary technicky upraveného koryta vymíláním.

Úseky nevyhovujících technických úprav koryt, vyžadující zlepšení ekologického stavu, je třeba rozdělit na ty, které budou vyžadovat radikálnější řešení v podobě revitalizace, a na ty, u nichž postačí využívat a doplňkovými opatřeními podporovat samovolnou renaturaci.

Při Komisi pro plánování v oblasti vod existuje Pracovní skupina pro hydromorfologii, která se věnuje problematice obnovy přirozeného stavu vodních toků. Pracovní skupina je složena ze zástupců MŽP, MZe, AOPK ČR, státních podniků povodí, Lesů ČR a dalších externích odborníků na revitalizace vodních toků.

Návrh opatření

- 1) Identifikovat úseky vodních toků a niv vhodných k samovolné nebo iniciované renaturaci, revitalizaci nebo ochraně stávajícího stavu (systematický podklad pro plošné uplatňování ekologicky orientované správy vodních toků). Zohlednit majetkoprávní vztahy ve vhodně zvoleném pásmu podél vodních toků. Výstupy zahrnout formou návrhů opatření do plánů dílčích povodí pro další plánovací období.
- 2) Metodicky podpořit ochranu, využívání a podporu procesů samovolných renaturací vodních toků.
- 3) Ke zlepšování ekologických funkcí vodních toků a ekologického stavu/potenciálu vodních útvarů prosazovat vhodné změny právní úpravy.
- 4) Zajistit zjednodušení administrace revitalizací a renaturací, např. i z pohledu získání dotací
- 5) Získat a zapojit veřejnost. Vhodná forma je celostátní, kontinuální informační a popularizační kampaň vedená příslušnými ministerstvy (MŽP a MZe) s využitím populárních osobností a všech typů sdělovacích prostředků. Účelné může být také působení na děti a mládež prostřednictvím školy, vhodným obsahem rámcových vzdělávacích programů a metodických materiálů pro učitele.

Cyklus plánů, ve kterém bylo opatření navrženo	2
Nositel opatření	1) MŽP 2) AOPK ČR 3) MŽP a MZe 4) MŽP 5) MŽP a MZe
Partnerská organizace	Ad1) MZe, AOPK ČR, správci vodních toků Ad2) MŽP Ad3) – Ad4) MZe Ad5) AOPK ČR, MŠMT

Náklady investiční [tis. Kč]	
Náklady provozní [tis. Kč/rok]	
Způsob financování	
Financování z fondů EU	
Možné překážky	
Předpokládané zahájení opatření [rok]	
Rok (období) předpokládané realizace opatření [rok]	
Předpokládaný rok zlepšení [rok]	